

Nacsinák Gergely András

KIKÖTŐKRŐL

2022-09-17 | ESSZÉ

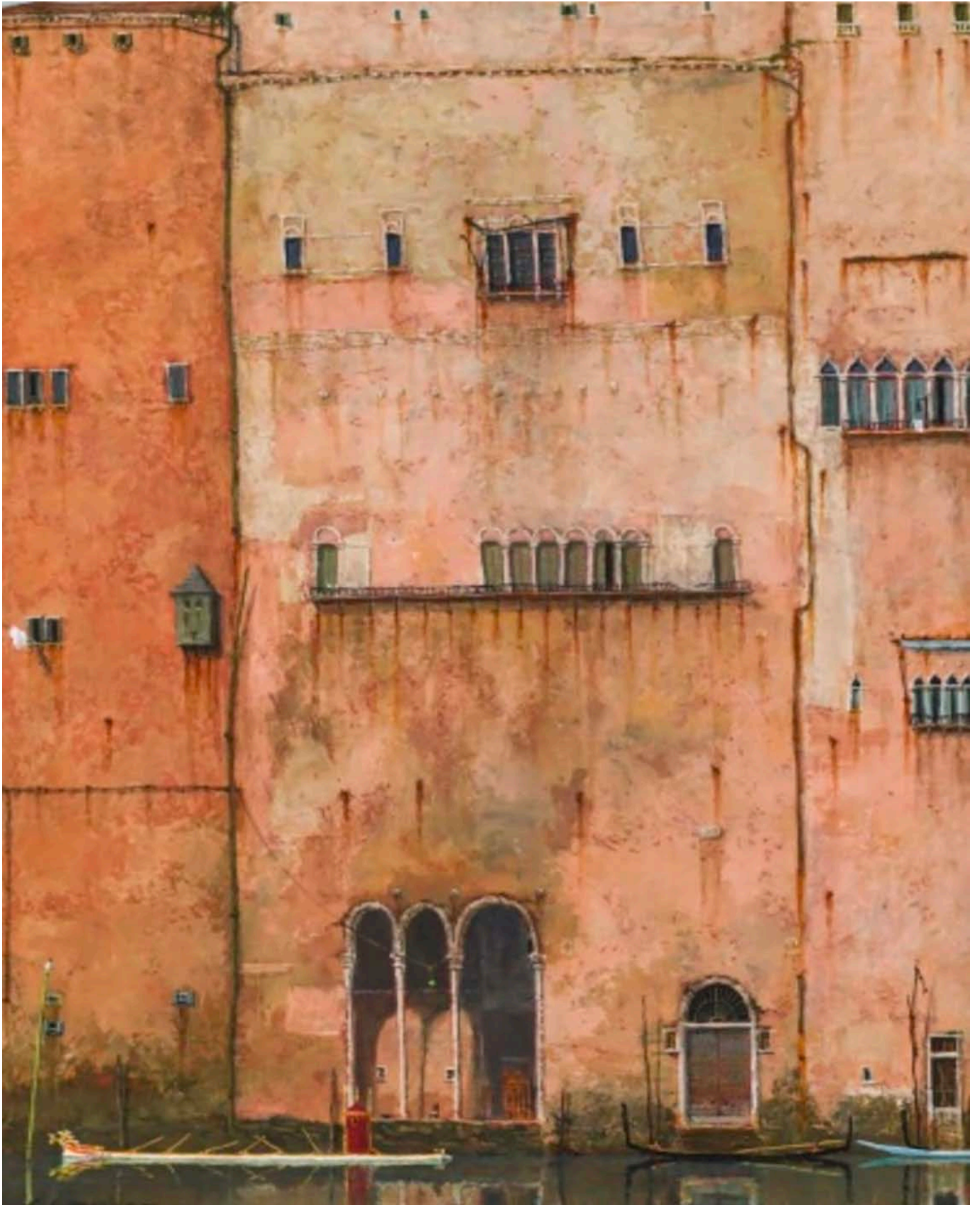
Két festő, egy angol és egy holland, akik szinte monomániásan festik ugyanazt az egy témát, mindig ugyanúgy és mindig másképpen. Kikötőket festenek; a kikötőkben lehorgonyzott bárkákat, a mólók körüli épületeket, tehát voltaképpen *ugyanazt*, egymással mégis szöges ellentétben.

Régen mintha nem lett volna divat kikötőt festeni.

költői hely

Hajót, azt igen, városi látképet szintén; a városban templomot, palotát, tereket, és persze szenteket, bölcseket, előkelőségeket, hogy mindezt benépesítsék; valamelyes csőcseléket is festettek háttér gyanánt, persze észszerű keretek között. Az

asszonyokról szó se essék, a művészettörténet java része indok arra, hogy nőket lehessen festeni. Poklokat és mennyországot is festettek, és idővel a szobabelsők is felkerültek a palettára, amikor már kialakult a polgárság, amely eleget tudott fizetni, hogy egy enteriőr érdekes legyen. A sokféle tér között előfordulnak néha rakpartok is, főleg amikor a festők rászoknak Velencére, ahol – mivel vízből és épületből áll – a rakpartot bajos volna mellőzni. A kikötő eszerint nem számított sem szent, sem különösebben pokoli helynek, művészinak végképp nem, de érdekesnek is csak mérsékelten. Ahogy az ember manapság ritkán örökít meg buszmegállót vagy remízt. Hogy a kikötő költői hely, csak akkor juthatott a festők eszébe, amikor kezdtek elavulni, pontosabban amikor hajózni már inkább számított különcségnak, mint közönségesnek. Persze ezzel párhuzamosan a festészet is kiment a divatból: és alighanem ez az a pillanat, amikor egymásra találhatnak és egymásra ismerhetnek ők ketten – a festők meg a kikötők.

Cyril Croucher

Cyril Croucher

<https://ligetmuhely.com/liget/nacsinak-gergely-andras-kikotokrol/>

Ő például a szó legszorosabb értelmében is a festészetben talált kikötőre. Szórványosan fellelhető életrajza szerint ugyan ifjoncként festőművész akart lenni, de miután kitanulta a mesterséget, rövidesen fel is hagyott vele, és lett hajóács, kertész, ingatlanbecslő. Sikeres egzisztenciát épített, aztán valamikor ötvenéves kora tájt családjával egy tengerparti kisvárosban, Mousehole-ba vonult vissza (nem vicc, tényleg így hívják), ami szakasztott mása egy adriai halászfalunak, Anglia legdélnyugatibb csücskében. Azóta onnan, az egérlyukból nézve fest egy furcsa világot, melynek szemlátomást van valamelyes köze az egérlyuk-perspektívához. „Új munkám – jelentette ki kevés interjúi egyikében – abból az ámulatból született, amit a magas kikötőfalak és a kikötőkben és rakpartokon gyakorta emelt épületek váltanak ki. A magasság érzete, ami az embert elfogja, amikor felnéz a falakra a kikötő belsejéből, olyan érzést hívott életre bennem, mintha felfelé néznék egy katedrális hatalmas terében.”

szerenitás

Katedrálisok ma nem teremnek: képein tehát elsősorban dokkokat, néptelen sikátorokat, üresen pangó csatornákat látni; de legfőképpen házfalakat. Szárazra vont hajótesteket, csónakokat, gondolákat: az egész olyan benyomást kelt, mintha

Velence, vagy egy tetszőleges itáliai város hirtelen eldöntötte volna, hogy erődítéssé alakul, de úgy, hogy közben nem veszti el délszaki szerenitását. (Ezt a szót Szerb Antaltól tanultam, és nem átallok használni, mert kifejezőbb, mint a „derült”. Egyszerre van meg benne a derű, a derült, csöndes légkör és végtelen nyugalom.) Itt minden ház, homlokzat, híd fölfelé nyúlik, elérhetetlen magasba, miközben a hozzájuk csatolt élet – a dolgok összessége – megtartja szokványos arányait, vagyis a kicsinységet. De mintha a falak méretével arányosan nőtt volna az épületek titokzatossága is: nyoma sincs annak, ahogy a mediterrán népek – talán a sziesztaidőt leszámítva – kifelé élnek, ablakot-ajtót nyitva hagyva a kandi tekinteteknek, bepillantani ágyba-fazékba, megmutatva az odabent hűsölő matrónákat, civódó pulyákat, újságot böngésző atyafiakat, vagyis majdnem mindent, ami ilyen szélességi körökön egy magánhelyiségben történni tud. Mondom, ilyesminek itt nyoma sincsen: betett ablaktáblák, néptelen partok, gazdátlan ülőalkalmatosságok tengődnek csak, mintha egy igen hosszúra, alkalmasint évszázadokra nyúló sziesztaidő zajlana épp,

amely sehogy se akar véget érni. Az élet kicsinysége, még az úgynevezett mediterrán életé is, amit pedig éppen a tágasságáról szokás fölismerni – talán mert állandó párbeszédben áll a tengerrel –, ebben a látványban világosan megmutatkozik.

Igaz is, tenger.

Kikötőkről van szó, de a hozzájuk tartozó tengernek se híre, se hamva. Hacsak nem egy-egy szárnalmas kanális alján. A hajótestek alól is kifogyott a víz, mintha a tenger a többiekkel együtt sziesztára vonult volna vissza, csak a tenger sziesztaidejét apálynak hívják. Furcsa, hogy a behemót hajótestek mégsem fekszenek az oldalukon. Rendületlenül várják a tenger érkezését.

Talán azért sem látható a tenger, mert az tudvalevőleg vízszintes, sőt, nincs semmi vízszintesebb a horizonttá bővülő tengernél. Csakhogy vízszintesek ezeken a képeken nemigen jöhetnek szóba: a térrel úgy általában véve nincs különösebb baj, minden a helyén van, csak épp a függőlegesek igen elharapódtak. Lakótornyok, szélmalomok és világítótornyok esetében ez nem is különösebben feltűnő, de egy városka falai közé tévedve, netán egy szobabelsőben kényelmetlen érzés lesz úrrá az emberen. Feszeng, mint akit kimostak és összement, míg meg nem érti, hogy ilyesmiről nincsen szó: nem ő ment össze, hanem a világ nyújtózkodik; vagy ha összement, akkor összement mindenki más is; és van egy harmadik eset, hogy ugyanis ezekben a kikötőkben az emberek megelégtették a vízszintes életet. Vízszintes élet nagyjából minden, amiben nap nap után részt veszünk: az adásvétel, a teendők utáni loholás, a közügyekben fontoskodás és hasonlók, ezek mindig vízszintes tereket kívánnak, piacot, színpadot, agorát. És vízszintes, ha ugyan nem egyenesen *lapos* pillantásokat. Tengert, hogy a megrakott bárkáknak legyen hová kifutniuk. Ezekben a kikötőkben a tenger ellentétét valósították meg. Szűkösség és tágasság viszonya úgy alakul, hogy itt inkább fölfele élnek, olyan falak között, amelyek féltve őrzik lakóik belső, vertikálisan meghatározott életét. Hogy közben boldogok-e az illetők, azt persze nem tudhatjuk, hiszen sohasem látni egyiküket sem – a hidak, balkonok, hajófedélzetek, mólók, székek, ágyak, üresek. (Leszámítva néhány megtermett, lustálkodó macskát, őket azonban külön képek illetik meg.) A boldogságot firtató kérdést egyébként is fölösleges feltenni ilyen kikötőkben, ahol minden

Cyril Croucher

adott, méghozzá századokra visszamenőleg: az ajtók és lépcsősorok nem kevésbé, mint az ég kékje és a nap lassú körtánca az égen. De azt kétlem, hogy különösebben társaságkedvelő népek volnának. Az ilyesmire egyszerően nincs hely. A házak egymáshoz préselve állnak, a falakra a napfény délutánt álmodik.

Sok, szorosan egymás mellé rendelt magány.

Akárhogy is, a képek főszereplői kétségkívül a falak. Okkersárga, téglavörös, csontfehér, időtől megpróbált falak. Azt olvastam, hogy a festő előbb akrillal vékony festékrétegeket visz fel a táblára, egyiket a másik után, majd ezeket óvatosan csiszolja, míg el nem éri ezt a patinás áttetszőséget. Vagyis azt játssza, hogy ő az idő. A színek megöregedtek ugyan, de, mint az itáliai házak homlokzatán szokás,

Cyril Croucher

olyan szépen öregedtek meg, hogy valósággal irigyli őket az ember. Én legalábbis gyakran szeretnék olasz épület lenni: lehetőleg szerényebb római bérpalota vagy tükröket rejtő velencei rezidencia. Ilyen intim kapcsolatot tartani az idővel, ami nem kifakítja a színeket, hanem megérleli – az ilyesmit csakis tőlük lehet megtanulni. Csak azon tűnődöm, hozzá kell-e venni ehhez a zárkózottságot, néptelenséget, nagyvonalú nemtörődömséget, az elfeledettség arisztokratikus légkörét, vagy menne anélkül is?

És mi lesz, ha egy napon fölébred, és visszatér a tenger?

Michiel Schrijver

Kikötővárosok éjjel, hajnalban, vihar előtt, napvilágnál, holdvilágnál; hidak, kacskaringós utcák, korzók, partra vetett világítótornyok, és szobák, ahonnan a nyitott ajtón át mindig a tengerre látni. Általában mindenhol a tengerre látni. És ezek a kikötők, elegáns kanyarokat leíró utak, ezek a balusztrádok és

promenádok végre-végre nem néptelenek, hanem itt is, amott is apró alakokat látni rajtuk, akik a tengert nézik, a horizontot fürkészik. Igaz, hogy nem néptelenek, nem elhagyatottak ezek a kikötők, viszont minden eddiginél inkább mesebeliek.

Michiel Schrijver

A házak félig valóságos épületek, félig papírmásé-házak. Mintha maketteket látnánk, esetleg bábszínházi díszletet. A tetők vagy mind egy szálíg kékek, vagy mind pirosak. A házak egyformák. A partra vont bárkák: mogyoróhéjak. A híd magasan mutatványosok parádéznek, zászlókat lengetve, elefántok kíséretében. És az emberek – az emberek is inkább terepasztralról elemelt makett-figurák, mintsem hús-vér lények. Mit szépítsük: legfeljebb álombeli kikötők ezek – vagy még inkább ahhoz a látványhoz hasonlítanak, amelyek ébredés után még egy ideig megmaradnak az emlékezet peremén, mielőtt a nappali képek ostromára szertefoszlanának. Olyasformán látunk itt, ahogyan az ember emlékezik az álomban látottakra – egyszerre pontosan és elnagyoltan, aprólékosan és sematikusán: inkább a hangulatra, mint a tartalomra, az egész pontosságával, nem a részletek precizitásával.

De kicsoda álmodik itt?

Például én magam.

A nyitott ablak vagy ajtó melletti üres szék nyilvánvalóan engem vár; alighanem én hagytam a látcsövet is a küszöbön vagy a párkányon. Talán csak feltettem a sparheltre egy kávét főni, vagy dugóhúzóért túrtam fel a kredencet – de tüstént visszaülök, nehogy egyetlen percet is elmulasszak a tenger és az égbolt dialógusából. Állandóan változó fényekkel folytatják ezt a párbeszédet, pillanatról pillanatra, soha kétszer ugyanazt nem ismételve. Irigylésre méltó egy beszélgetés. Sietek újra elfoglalni helyemet a széken azért is, hogy szem elől ne tévesszem a legfontosabbat: a szemhatárt.

elérhetetlen konkrétum

Mert itt minden csak díszlet – a domboldalok, a domboldalon megtelepedett városkák, a városok terein lebzselő figurák elefántostul, csepűrágóstul, az utolsó szálíg. Az egyetlen, ami nem cserélődik, az egyetlen, ami állandó, a horizont. Minden és mindenki a láthatár felé fordul: onnan érkeznek a hajók, ott gyülekeznek a felhők, az ég szürkére vált, a fa az ablak előtt pirosba öltözik, a fények felváltva kihunynak és kigyúlnak – de a horizont vonalának vízszintese, ez az elérhetetlen konkrétum mindig jelenlevő,

mindig mértéket ad a látásnak. Lehet, hogy csak az utcák végén bukkan elő egy pillanatra vagy a dombok háttérében sejlik fel – mégis mindig ott van, mint távoli, megfoghatatlan, kétségtelen bizonyosság.

Michiel Schrijver

Ez a tekintet Európa tekintete. A láthatárt fürkésző szem. A reneszánsz művészet, ami már nem a középkor angyali perspektívája és nem a bizánci ismétlés, az enyészponttal kezdődik, vagyis a horizonttal. A felfedezések kora azzal indul, hogy a hajók orrát a parttól a horizont felé fordítják. Ez mind ugyanannak a szemléletváltásnak a folyamánya: a végtelenség elhagyja Istent és a világba költözik. És Nyugat egyedül azt hajlandó komolyan venni, ami végtelen.

Minden egyéb – játék. Egyedül a horizont valóságos.

felső kép | Michiel Schrijver festménye